

in uradovalo. Učitelj naj ne zabi, da je korist šolstva z narodno koristjo v ozki zvezi!

Še težavnejša naloga bode za kranjske učitelje izvrševanje novega učnega in šolskega reda. Ta zahteva veliko novih nauk, ktere bode treba vsekako nekoliko v učni črtež vzeti in potem po svoji moči gojiti, počitnic pa le malo dovoljuje; velikim šolskim praznikom je odločeno le 6 tednov.

Novi učni red zaukazuje zelo natančno šolsko uradovanje, t. j. zaznamovanje šolskih zamud in njih naznanitev šolskim uradom, napredka učencev itd.; veleva večkratne učiteljske zборе in druge reči, ki bodo učiteljem prizadevale le več oprava.

Pa vsega tega se učitelji nikar ne vstrašimo; veliko smo že storili za povzdigo našega šolstva in ljudstva, veliko dela nas še čaka; a tudi nove naloge hočemo pridno izvrševati v kljub mnogim neugodnim okoliščinam, in videli bodemo, ali bode svet kedaj spoznal in cenil naš trud.

L.

Metelko

v
slovenskem slovstvu.

Kako pa je bilo tedaj? Pisatelji naši, največ prestavljavci, nemškutarijo, piše Kopitar, po nepotrebnem v posamesnih besedah, kaj še le v stavkih in sploh v skladnji! Da si to, ako tudi ne oprostimo, vendar razložimo, mislimo si slovenskega pisarja. V 8. ali 10. letu popusti očetovo slovansko ognjišče, da bi v nemškem mestu po nemških ljudéh z nemškim jezikom izučil se za nemškega državnika. Tedaj mora gledati, kako svoj materni jezik slovanski, ki ga v teh letih se vé nikakor še popolnoma ne more znati, nalašč pozabiti, da mu mila bode vladarica Tevtona. Nikar ne oporékajte, da se po mestih govori tudi slovenski! To je ravno, kar nas žali. Trubrovo: „leben, špiža, štrytati, hudobo trybati, .. doli jemle, gori jemle, .. cajhen, šenkinga, .. vunkaj klicati (ausrufen), gvant, rihtar, špendia, folk itd. itd.“ — to so take cvetke iz slovenščine meščanske; in ako mlajši pisatelji namesti teh pobirajo tudi domače cvetlice, vendar venec splétajo le po nemški; ali — da jo povém brez prilike, ta mestna kolobocija je, ktero prihodnji pisatelj posluša v mladih letih svojega olikovanja; ker je sam v šolah navádil se po nemški misliti, mu skoraj ni zameriti, da je zadovoljen, če se v njegovem slovenskem delu ne nahaja le nobena nemška beseda, in da še ne sumi ne, da imamo tudi slovensko skladnjo itd. (cf. Grammatik der slav. Spr. in Krain, Kärnten u. Steyermark. Laibach. 1808. pag. 53 - 56.)

Tako je bilo skor povsod; le sem ter tje so se čuli — v Arabije puščavi — nekteri slavci, ki so gojili milo slovenščino. Da je uno bolélo vse prave rodoljube slovenske, se vé. Kako si pomagati? Stolice za slovenski nauk je treba. Že so imeli tako učilišče v nemškem Gradcu na liceji, kjer je bil od l. 1812 prvi očitni učenik slovenskega jezika Janez Nep. Primic, po rodu Kranjec (iz Šmarije, r. 1785, u. 1823). To iskrenemu Ravnikarju ni dalo mirovati. Oberne se on prvi zavoljo tega na učenega in veljavnega barona Žiga Cojza (Zois), kranjski deželi nepozabljivega dobrotnika, in pa na slavnega Jerneja Kopitarja in jima razodene svoje želje v tej reči. S prizadevanjem teh mož se je zgodilo, da so presvetli cesar Franec v l. 1817 učilištvo slovenskega jezika dovolili v Ljubljani, in bogoslovce družega leta zavezali k šolskemu učenju domačega jezika. Sad te naprave se ni le na Kranjskem pokazal, ampak tudi pri sosednih Slovencih. Kmalo je prišlo kaj dobro pisanih slovenskih bukev na dan, in duhovni govori na prižnicah so bili prosti gnusne soderge in v lepši in čistejši slovenščini zglasovani. Da imamo toraj v Ljubljani učilištvo slovenskega jezika, ta posebna hvala gre — Ravnikarju (cf. Življenje M. Ravnikarja v Novic. 1845; P. J. Šafařík's Gesch. d. südslaw. Lit. I. 1864, pag. 37. 38). — Ravnikarjevo delo je pa menda tudi, da je prvi to službo dobil ravno Metelko. Radi bi jo bili naklonili nekteri Vodniku; ali bil je nekaj že v letih, nekaj pa v zameri. Sicer je blagi pastir Avguštin Gruber (Episc. Labac. 1816-24) neki koj hotel bogoslovcem preskerbeti nauk slovenski, in mógli so prositi v Metelkovem imenu, ker so cesar 14. februarja podelili to službo ravno njemu, in se deželnega poglavarstva razglas od 11. marca 1817 sklicuje na njegovo prošnjo od 16. septembra 1816, ktera se mu je tedaj z vsemi prilogami poslala nazaj.

Metelko priseže pri deželnem vladarstvu 18. marca 1817 in postane tako prvi očitni učenik slovenskega jezika, s 400 gold. letne plače, proti temu, da ga razlaga po 4 ure na teden v II. bogoslovnem razredu, kamor so smeli poslušat hoditi tudi učenci iz liceje. Tako so slovenski jezik razun duhovnov prilastili si vsaj nekteri prostovoljci, katerim je, kar ga na ptujem po visókih šolah pozabili niso, dobro služil v raznih stanovih med slovenskim narodom. — Po tej službi vstopi Metelko tudi med profesorje licejske, ter malo prej sam še učenec, sedaj pa učenik, presojuje z njimi vred take, ki so bodi si pismeno bodi si ustmeno skušnje delali za gotove učiteljske službe, n. pr. J. Pavšek iz modroslovja (v. Gutachten über das Pauhkhifhe Konkurs-Elaborat v. 3. December 1817 aus

der theor. u. prakt. Philosophie zur definitiven Bestätigung in diesem Lehramte) itd.

Učiteljski večeri.

I.

Pervi učiteljski večer začel je pervosednik učiteljskega društva s tem-le ogovorom: „Verhno načelo naših društvenih pravil veli: združevati vse učitelje, da duševno napredujejo in sklicovati shode“.

Naša nova šolska postava o zborih pravi: „Učiteljskim zborom je v obče ta naméra, da se učitelji razgovarjajo o načelih uka, o odgoji in šolski uredbi“. To vse pred očmi imel je odbor, ko je pri zadnji seji 24. dec. p. l. sklenil, da bodo tukaj v družbini sobi od časa do časa ob sredah zvečer mali shodi, pri katerih se bode razgovarjalo o učiteljskih, šolskih in sploh v podučnih stvareh, med katere se bodejo kot cvetice v zimskem času vpletale tudi male zabave. To je prav naravno, da se vsak k svojim rad druži.

Zakaj bi li mi učitelji dolge zimske večere kakor časakradci sim ter tje posamno tičali in si ne upali besede pregovoriti. Tudi učitelji smo ljudje, ki čutimo potrebo združevanja in občevanja eden z drugim. V združbi se misel z mislijo sprijemlje in vnema, in serce se ogreva pri gorkejšem čutu svojega brata. Hočemo se učiti eden od drugega in eden z drugim.

Mi učitelji v mestu moramo biti zgled in podpora svojim bratom na deželi, kateri nimajo toliko prilike do združnega občevanja, kakor je mi imamo.

Pred očmi moramo imeti pravilo, ki pravi: „Kdor sam sebe zapusti, se pogubi!“ Kdor le vedno kliče na pomagaj, sam pa si ne pomaga, ni vreden, da bi mu drugi pomagali.

Bratje, današnji čas nam zraven dolžnosti daje tudi pravice, ne bodimo tedaj toliko vnemarni, da bi jih ne sprejemali. Mi nismo več in ne bomo šlape v državi, ali kakor Nemec pravi: „Aschenbrödel im Staate“. Namen naših shodov, katerih prvi začetek je nocoj, naj bode pospeševanje vseh lepih namenov v učiteljstvu in šolstvu, katere bomo dosegli z odkritoserčnim značajem, s prosto in močno voljo. Naše geslo naj bode: „Naprej!“

Potem sledile so čertice iz zgodovine — razvijanje jezika — kar je g. blagajnik sicer s prostim, pa z jedernatim govorom kazal, kako se je jezik pri prvih ljudstvih razvijal in da je bilo tadanje prvo ljudstvo podobno otrokom, kateri nimajo skerbi za drugo, kot za materialno življenje i. t. d.